

Sjukfrånvaron högst bland de som saknar gymnasieutbildning och bland utrikes födda som varit länge i Sverige

Genom att relatera sjukfrånvaron till de som faktiskt arbetar får vi en tydligare bild av hur utbredd sjukfrånvaron är i specifika grupper. Då blir sjukfrånvaron klart högre än vad statistiken visar i grupper där färre arbetar.

Sjukfrånvaron i grupper med svagare arbetsmarknadsanknytning framstår ofta som låg i statistiken. Det beror på att sjukfrånvaron ofta relateras till hela befolkningen i arbetsför ålder. Det gör det svårt att få en korrekt bild av sjukfrånvaron i grupper där färre förvärvsarbetar. Bilden blir mer rättvisande när sjukfrånvaron istället relateras till den del av befolkningen som faktiskt arbetar och kan antas ha en sjukpenninggrundande inkomst (SGI).

Flera grupper i samhället har en svagare anknytning till arbetsmarknaden under en övergångsperiod. Det gäller exempelvis unga i övre tonåren, invandrare under etableringsfas och äldre nära pensionsåldern som av hälso- eller andra skäl helt eller delvis har lämnat arbetslivet. Även om det är mindre vanligt att arbeta i dessa grupper finns det många som gör det. I åldern 16–19 år förvärvsarbetade till exempel 100 000 personer enligt SCB år 2018. Många resurssvagare grupper i arbetslivet, exempelvis de med kort utbildning och bristande arbetslivserfarenhet, är ofta hänvisade till arbeten med sämre arbetsförhållanden vilket ökar risken för ohälsa och sjukfrånvaro. Därför är det särskilt viktigt att korrekt kunna följa sjukfrånvaron i grupper där färre deltar i arbetslivet.

I den här analysen undersöks hur den ersatta sjukfrånvaron ser ut bland förvärvsarbetande i grupper med generellt svagare förankring på arbetsmarknaden. Analysen tittar också närmare på vad det betyder för sjukfrånvaron när den relateras till olika referenspopulationer, det vill säga olika definitioner av gruppen som är försäkrad i den allmänna sjukpenningförsäkringen.

Korta analyser 2021:1

Försäkringskassan
Avdelningen för analys och prognos

Korta analyser är en rapportserie från Försäkringskassan som presenterar aktuell statistik och analys i ett kort format. I slutet av rapporten finns länkar om du vill läsa mer.

FK-nr: 116-24

Registrering av sjukpenninggrundande inkomst

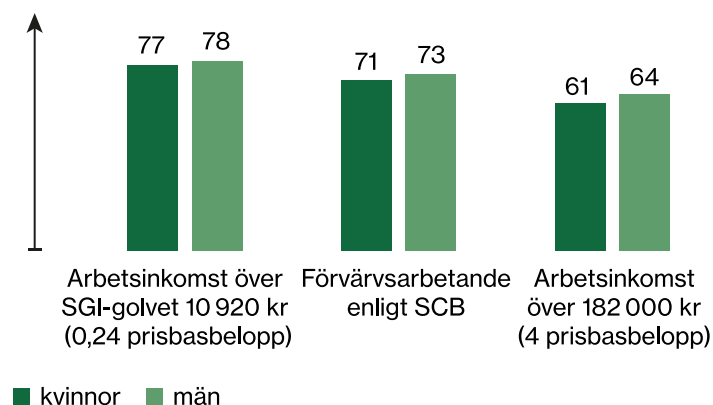
Det faktiska antalet personer som är försäkrade är okänt sedan början av 1990-talet då individens skyldighet att anmäla förändrad arbetsinkomst till Försäkringskassan upphörde. Efter det har SGI normalt fastställts först vid ansökan om sjukpenning. Det har inneburit att antalet registrerade individer successivt minskat och gett en allt sämre bild av vilka som är försäkrade. Sedan slutet av 1990-talet relateras därför sjukfrånvaron till befolkningen i arbetsför ålder i exempelvis sjuktalet och sjukpenningtalet.

Arbete och tillgång till sjukförsäkringen i olika grupper på arbetsmarknaden

För att illustrera hur stor del av befolkningen som är försäkrad innehåller analysen tre olika definitioner. Den första är en årlig arbetsinkomst som ligger över "golvet" för att vara försäkrad och kunna få sjukpenning vid sjukdom, det vill säga en årsinkomst högre än 11 000 kronor. Golvet är lågt satt och innebar att närmare 77 procent av kvinnorna och 78 procent av männen i arbetsföra åldrar skulle vara försäkrade år 2018. Den andra är SCB:s definition av vilka som förvärvsarbetar. Enligt SCB:s definition var 71 procent av kvinnorna och 73 procent av männen förvärvsarbetande år 2018. Den tredje är en snävare definition där inkomstgränsen är satt till 182 000 kr i årsinkomst för att även ta hänsyn till varaktighet och fast förankring på arbetsmarknaden. Vid en sådan inkomstgräns minskar andelen försäkrade till 61 procent för kvinnor och 64 procent för män.

Sjukpenningförsäkrade 2018 enligt olika definitioner

Procent

Olika bilder av sjukfrånvaron

Att endast ta med de som har eller har haft arbetsinkomster gör att sjukfrånvaron hamnar på en högre men mer rättvisande nivå. År 2018 skulle sjukfrånvaron legat på 11,2 dagar med SCB:s definition på förvärvsarbetande och 8,0 dagar med hela befolkningen i åldern 16–69 år som referenspopulation. Här är det också viktigt att påpeka att vanligtvis har mer än 9 av 10 förvärvsarbetande inte några ersatta sjukpenningdagar alls under ett år. Genomsnittspersonen som jobbar i Sverige har därför betydligt färre än 11,2 sjukdagar per år. För anställda är det också först efter 14 dagars sjukskrivning som den allmänna försäkringen med sjukpenning träder in. De som väl blir sjukskrivna längre än så är det därför ofta under en längre tid, omkring 1,5 månad i medianlängd.

Olika sätt att definiera storleken på gruppen sjukpenningförsäkrade

För att vara försäkrad i den allmänna sjukpenningförsäkringen krävs en varaktig arbetsinkomst från arbete utfört i Sverige som är minst 0,24 prisbasbelopp per år (sjukpenninggrundande inkomst SGI). I analysen redovisas olika skattningar av gruppen sjukpenningförsäkrade i åldrarna 16–69 år, med huvudfokus på de två senare:

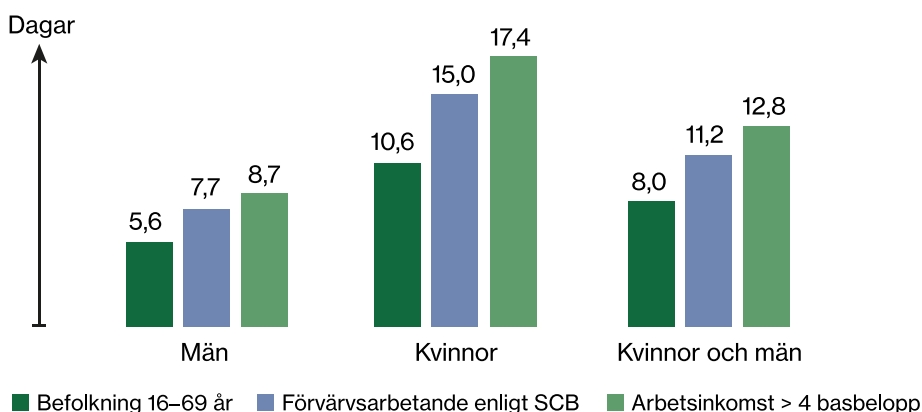
1. Arbetsinkomst över 0,24 prisbasbelopp (10 920 kr år 2018).
2. Förvärvsarbetande enligt SCB:s registerbaserade arbetsmarknadsstatistik baserat på skatteuppgifter.
3. Arbetsinkomst över 4 prisbasbelopp (182 000 kr år 2018). Här antas att en individ med denna inkomst haft mer än en halvtidsinkomst under året eller arbetat heltid minst halva året.

Med arbetsinkomst menas förvärvsinkomst inklusive arbetsrelaterade sociala ersättningar som grundar sig på SGI.

Kvinnors sjukfrånvaro är egentligen ännu högre än mäns

Satt i relation till hela befolkningen i arbetsföra åldrar var sjukfrånvaron 10,6 sjukpenningdagar för kvinnor och 5,6 dagar för män. Om dagarna endast relateras till de med mer betydande arbetsinkomst har kvinnor 17,4 sjukpenningdagar och män 8,7 dagar. Skillnaderna mellan könen ökar då också från 1,9 till 2 gånger högre sjukfrånvaro för kvinnor jämfört med män.

Sjukfrånvaron 2018 för kvinnor och män

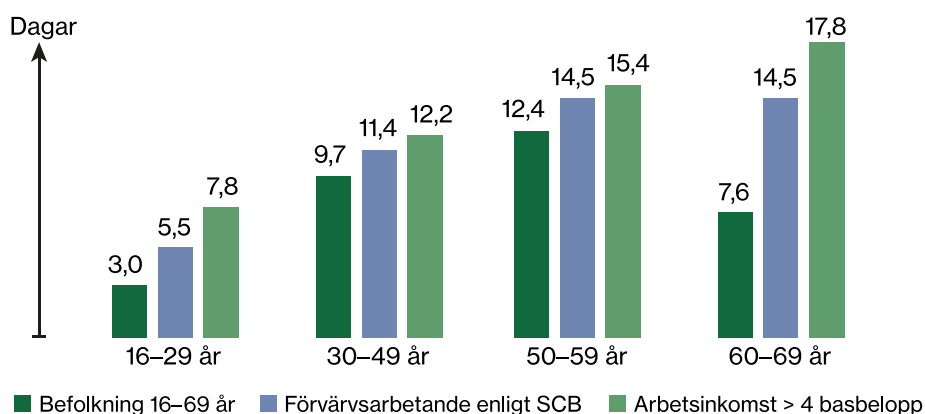

Unga och äldres sjukfrånvaro är egentligen högre

I den yngsta åldersgruppen är sjukfrånvaron låg satt i relation till hela befolkningen i samma åldrar. Men om sjukfrånvaron relateras till de med större arbetsinkomster stiger sjukfrånvaron till 7,8 dagar. Även i åldersgruppen 60–69 år är sjukfrånvaron högre om hänsyn tas till arbetsmarknadsanknytning. Istället för att vara låga 7,6 dagar vid befolkningsjämförelse ökar den till 17,8 dagar vid jämförelse med gruppen med betydande arbetsinkomster. Sjukfrånvaron i åldersgruppen 60–69 år ligger i nivå med åldersgruppen 50–59 år med SCB:s definition av förvärsarbetande som referens. I åldersgrupperna 30–49 år är andelen förvärsarbetande högst och där har valet av referenspopulation mindre betydelse, även om den också i dessa åldrar påverkar nivån på sjukfrånvaron.

Sjukfrånvaron 2018 i olika åldersgrupper

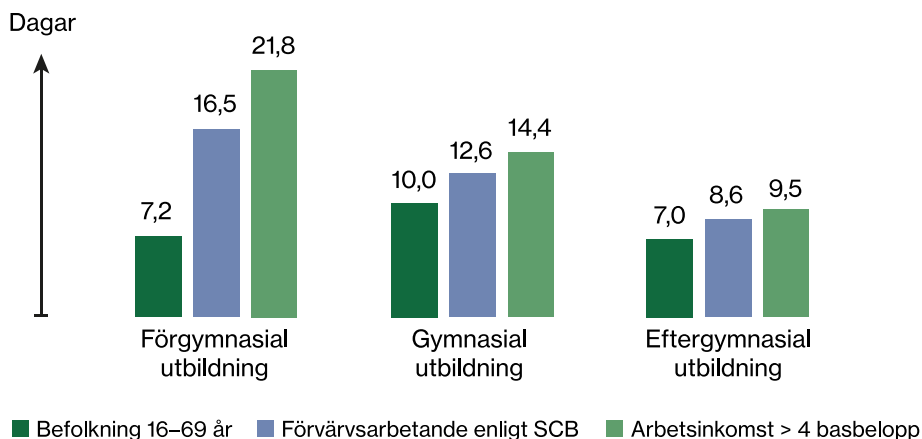

Lågutbildades sjukfrånvaro betydligt högre om hänsyn tas till arbetsinkomst

I åldrarna 16–69 år har 1,1 miljoner individer inte uppnått gymnasieutbildning och endast en tredjedel av dessa har betydande arbetsinkomster. Satt i relation till hela befolkningen med kort utbildning är sjukfrånvaron 7,2 dagar, men tas arbetsinkomsterna med i beräkningen stiger sjukfrånvaron till mer än det dubbla 16,5 dagar, och trefaldigas till 21,8 dagar om gruppen med mer betydande arbetsinkomster används som referensgrupp. För de med längre utbildning har valet av referensgrupp inte lika stor betydelse. Att inte ta hänsyn till arbetsinkomster skapar en skev bild av sjukfrånvaron i olika socioekonomiska grupper. Tidigare kunskap pekar på stora socioekonomiska skillnader i sjukfrånvaro efter utbildning, inkomst och yrke där de med längre utbildning, högre inkomster och tjänstemannayrken har en klart lägre sjukfrånvaro.

” Att inte ta hänsyn till arbetsinkomster skapar en skev bild av sjukfrånvaron i olika socioekonomiska grupper

Sjukfrånvaron 2018 efter utbildningsnivå

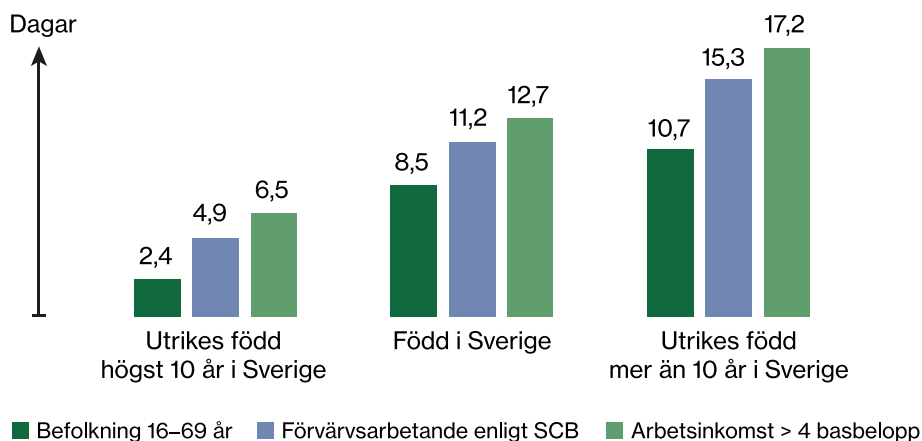
Arbete och exponering i yrkeslivet speglar sjukfrånvaron bland utrikes födda

Om ingen hänsyn tas till anknytningen till arbetsmarknaden har utrikes födda lägre sjukfrånvaro än inrikes födda. Det beror främst på att många med kort tid i Sverige saknar arbetsinkomst och inte är försäkrade. I takt med att utrikes födda kommer ut i arbetslivet ökar också deras sjukfrånvaro. Utöver det faktum att utrikes födda med kort vistelsetid är yngre kan den relativt låga sjukfrånvaron ha ytterligare orsaker. Svagare ställning på arbetsmarknaden kan minska benägenheten att sjukskriva sig. Lägre inkomst och små ekonomiska marginaler kan också göra att sjukfrånvaro, det vill säga att arbeta trots att man är sjuk och borde stanna hemma, är vanligare bland utrikes födda med kortare tid i Sverige.

Att utrikes födda med lång vistelsetid har högre sjukfrånvaro beror främst på att utrikes födda i högre grad arbetar inom yrken med större arbetsmiljöbelastningar och högre sjukfrånvaro, bland annat inom välfärdstjänstesektorn. De med lång vistelsetid har haft längre tid med exponering i arbetslivet än de med kortare tid i Sverige. Att ta hänsyn till

arbetsinkomsten vid bedömningen av sjukfrånvarons omfattning har störst betydelse för utrikes födda med kortare vistelsetid i Sverige. Med hänsyn tagen till arbetsinkomst minskar skillnaden i sjukfrånvaro jämfört med inrikes födda för de med kort vistelsetid medan skillnaden ökar för de med lång vistelsetid. Skillnader i sjukfrånvaro mellan utrikes- och inrikes födda avspeglar därmed främst kända arbetsrelaterade och socioekonomiska skillnader i sjukfrånvaro.

Sjukfrånvaron 2018 bland inrikes och utrikes födda

Vägar till mer träffsäker sjukfrånvarostatistik

Marginaliserade positioner på arbetsmarknaden sammanfaller ofta med faktorer som ökar risken för ohälsa och sjukfrånvaro. Därför är det viktigt att möjligheten finns att uppmärksamma såväl strukturella skillnader som förändringar i sjukfrånvaro i olika samhällsgrupper, även i grupper som är relativt små eller minskar över tid. En god statistik över sjukfrånvaro för grupper där färre arbetar är en viktig förutsättning för riktade åtgärder mot särskilda grupper och förhållanden.

För att bättre belysa sjukfrånvaron i olika grupper i samhället behöver hänsyn därför tas till i vilken mån individer är försäkrade i den allmänna sjukpenningförsäkringen. Det görs exempelvis i Försäkringskassans sjukfrånvarostatistik efter bransch och yrke där endast de som är förvärvsarbetande enligt SCB ingår i referenspopulationen. En ytterligare möjlighet att utveckla sjukfrånvarostatistiken är att också använda de inkomstuppgifter som arbetsgivare numer månatligen rapporterar till Skatteverket. Då skulle exempelvis endast individer som under en sammanhängande period haft en viss arbetsinkomst tas med i referenspopulationen.

” En god statistik över sjukfrånvaro för grupper där färre arbetar är en viktig förutsättning för riktade åtgärder mot särskilda grupper och förhållanden

Viktigaste resultaten

- I grupper som i lägre grad arbetar är sjukfrånvaron klart högre om sjukpenningdagarna relateras till de som faktiskt arbetar, exempelvis bland de allra yngsta och äldsta i arbetslivet
- Om inte hänsyn tas till i vilken grad personer utan gymnasieutbildning arbetar, framgår inte att sjukfrånvaron är allra högst bland de med kort utbildning
- Jämfört med inrikes födda har utrikes födda med kort vistelsetid lägre sjukfrånvaro och de med lång vistelsetid högre sjukfrånvaro

Författare

Ulrik Lidwall
Analytiker, Försäkringskassan

Presstjänst
010-116 98 88

Om analysen

Analysen bygger på beräkningar i SCB:s Longitudinella integrationsdatabas för Sjukförsäkrings- och Arbetsmarknadsstudier (LISA), som bland annat bygger på Försäkringskassans analysdatabas MiDAS. Analysen omfattar 6,9 miljoner individer i åldern 16–69 år folkbokförda i Sverige år 2018.

Sjukfrånvaron i olika grupper relateras till de tre beskrivna populationerna av sjukpenningförsäkrade samt till hela befolkningen i åldern 16–69 år. I dessa beräkningar ingår dessutom alla individer som fått sjukpenning under året, det vill säga alla sjukdagar (netto) ersatta från den allmänna sjukpenningförsäkringen räknas.

Källor och mer att läsa

Att sakna försäkrad inkomst. En studie av individer som en följd av år saknar sjukpenninggrundande inkomst. Hur många är det och vilka grupper är överrepresenterade? [Socialförsäkringsrapport 2013:1](#). Försäkringskassan.

Sjukfrånvaro efter invandring. Utrikes föddas tillgång till och nyttjande av sjukpenning. [Socialförsäkringsrapport 2017:7](#). Försäkringskassan.

Sjukfrånvaron på svensk arbetsmarknad. Sjukskrivningar längre än 14 dagar och avslut inom 180 dagar i olika branscher och yrken. [Socialförsäkringsrapport 2018:2](#). Försäkringskassan.